

CENT ANYS D'UN JURISTA CATALÀ UNIVERSAL: RAMON MARIA ROCA I SASTRE

Hom pot arribar a afirmar que “el dret és la poesia de la vida” o que “el dret no es crea sinó que es descobreix”. Un esguard jurídicament llec, més o menys literari o sociològic, sentenciaria la gratuïtat d'ambdues frases. Nogensmenys, un acostament raonat a la vida i l'obra de Ramon Maria Roca Sastre, nat a Tàrrrega el dia 1 de gener de 1899, donarà fe de la plenitud feliç d'ambdues conclusions, que són seves. Massa vegades les dones i els homes responen amb indiferència i manca d'il·lusió als senyals d'una prouïja vital que els interpel·la. Roca Sastre encarnà l'antítesi d'aquest capteniment prosaic, i magnificà aquells dots naturals que de ben endins li emergien, bo i projectant-los, des de la humilitat positiva d'un drapaire del temps, cap als resultats intel·lectuals imperibles de què avui fruïm, definitivament integrats en el nostre patrimoni jurídicohistòric.

El seu fill Lluís Roca Sastre i Muncunill, notari de Barcelona i digne continuador de l'obra científica del pare, ha tingut l'encert de publicar-ne una biografia que acompanyarà amb profit tot aquell que, jurista o no, vulgui amidar la transcendència del segell de Roca en les cadències del futur. Els seus textos, llegits, rellegits, estudiats tantes vegades per generacions senceres d'opositors i de professionals, se m'han presentat, complerta la biografia, com branques d'un tronc robust d'una presència natural i antiga, resituat en la consciència social en virtut del geni vocacional de l'autor. La clau de volta de la seva concepció humanística és la noció de “Dret institucional”, tota vegada que “en el món jurídic, igual que en l'ordre físic o químic, existeix una sèrie completa de diferents figures i institucions jurídiques, que es presenten com a fórmules de protecció dels interessos humans, entre les quals el legislador o el costum de cada país, de cada moment, de cada poble, escull les més aptes per incorporar el seu ordenament positiu”. Aquest dret equidista tant del romanticisme -de les figures obsoletes o fòssils- perquè neix de l'observació de les pràctiques viscudes, com del Dret Natural clàssic entès com a immutable ja que el fonament moral del qual s'alimenta és la recerca d'un bé comú, no abstracte, sinó adequat a les persones, matèria i lloc en què s'aplica. Llibertat civil i fonamentació consuetudinària (moral, com a derivat de “mos, mores”, costum) de les normes: heus ací la coincidència de les seves formulacions amb els dos primers principis generals del Dret Civil català, generalment assumits.

Un plantejament tan net, elegant i desafectat de les dreceres que condueixen al coneixement de les lleis dels homes i dels pobles hagués estat incompatible amb una desimboltura artificiosa dels seus actes quotidians, o amb un tremp oblic en les seves diverses professions jurídiques: registrador de la propietat, notari, advocat, jutge, magistrat del Tribunal de Cassació de la Generalitat republicana. Aquell nen que amb poc més d'un any passà, de Tàrrrega, a residir a Guissona i que en aquesta vila segarrenca es féu noi i home, que estudià el batxillerat a la Salle del seu poble i que, acabada la carrera de Dret, preparà de casa estant les oposicions a registrador, sovint recitant temes neguitosament a l'eixida o terrat (les terrasses i els boscos, per als opositors, són dos llocs estadísticament favorables a l'aprenentatge), que festejà i es casà amb una noia de Terrassa educada a Granyena de Segarra, fou un ciutadà català més i expressà en la seva llengua les seves opinions personals i jurídiques, en la mesura que no era imprescindible fer-ho en castellà. És així que totes les sentències de què fou ponent, en el Tribunal de Cassació, les dictà en català;

desenvolupà, en català naturalment, les seves tasques com a membre de la Comissió Jurídica Assessora de la Generalitat (que elaborà la malaurada Llei de Contractes de Conreu), i pronuncià i després publicà dues conferències a l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Catalunya els anys 1932 i 1933, tot mantenint posicions tan diàfanos com les que resulten dels següents paràgrafs, literalment extrets de llurs originals: “si volem mantenir íntegre el dret civil català cal que, llevat de les excepcions constitucionals assenyalades, la legislació hipotecària sigui de Catalunya”, “hi ha dues realitats a la nostra terra que malgrat els atacs i les ofensives que els han adreçat, sempre s’han mantingut fermes: la llengua i el dret civil. La primera es mantingué ferma enfront del procés d’assimilació, de dominació i imperi de l’idioma castellà i constituí l’instrument que mantingué ferm i massís el sentiment de catalanitat. El segon s’aguantà tant i tan robust que obstaculitzà la codificació civil espanyola, obligà a fer un viratge al procés codificador i féu fracassar el Codi Civil de 1851 per la seva tendència uniformista i provocà la nova tendència harmònica i transaccional que reconeix la vida i la subsistència dels anomenats drets forals en l’article 12 de l’actual Codi civil, malgrat haver de resistir la tendència uniformadora del Tribunal Suprem”; “si nosaltres volem mantenir íntegre el dret de la nostra terra, cal que en aquests moments transcendents per a Catalunya ens moguem i no ens reduïm en el migrat clos de la inèrcia. Cal que els juristes catalans actuïn amb conferències, pressions als parlamentaris, etc., i crec que els capdavanters del nostre dret han de mostrar-se i deixar sentir la seva veu en defensa de la integritat del dret civil català. Complirien un deure i mereixerien el bé de Catalunya”; “en una o altra forma es pot formular dins de l’àrea de la nostra competència una legislació hipotecària de tipus modèlic que, ultra refermar la nostra propietat territorial, posi ben alt el nom de Catalunya”.

Aquests darrers textos ací portats a col·lació són, possiblement, dels menys coneguts en el nostre personatge. Certament, hi ha una línia de continuïtat, salvades les distàncies de context, amb la tasca de redactar tota la part successòria de la que fou la Compilació de Dret Civil català, aprovada per les Corts franquistes el 1960. Però poden, aquelles abrandades manifestacions, semblar incompatibles amb el decantament posterior cap a l’elaboració del monumental manual de *Derecho Hipotecario*, un clàssic a Espanya i fins a molts països que ens són jurídicament propers. No és així, en tant que Roca era, per una banda, possibilista i, per altra, científicament generós amb tots els sistemes jurídics i també i sobretot, per tant, amb el sistema espanyol al qual, com a notari -instal·lat a la Pedrera barcelonina-, pertanyia. Roca Sastre restà sempre fidel a la seva idea-força del Dret Institucional, i tingué prou cura, en coherència amb el realisme sociològic de què es nodria, de no compartimentar estàticament les figures que definia, ans encertà a copsar-ne el dinamisme personal i territorial. Del coneixement profund del Dret Romà i del Dret germànic, subministradors d’uns valuosos contorns que sabé adaptar a les necessitats posteriors, derivà conseqüències sovint semblants, a vegades diverses, entre els diferents sistemes territorials. Així, amb una indiscutible naturalitat, impregnà el Dret castellà d’influències catalanes, com per exemple en la possibilitat de pagament en metàl·lic de la llegítima. No imposà racionalment aquesta solució, simplement féu evident que les condicions sociològiques de fons sobre les quals es projectava l’anomenat Dret civil comú espanyol havien evolucionat i reclamaven acollir-la com a norma positiva.

Al igual com succeí en ocasió de ser nomenat doctor honoris causa per la Universitat de Barcelona el 1972, o en jubilar-se com a notari el 1974, i indefectiblement quan traspassà el dia 27 de desembre de 1979, han sorgit enguany articles i notes enaltidors de la seva personalitat. Valgui com a mer exemple el que escrivia Puig Salellas el 1976, a propòsit d’una conversa que havia mantingut amb Figa Faura: “¿quina és la causa de la general adhesió, de la gran influència que té la figura de Roca en el món jurídic privat català?”. I convenien ambdós: 1.- ha examinat

intensament el país i l'ha comprès. 2.- ha tingut el desig de posar en marxa solucions fonamentades en el sentit comú i també en el compromís, tot sacrificant si cal, les pròpies ideologies de base". I López Burniol, molt més recentment, no ha dubtat a qualificar-lo com el primer jurista català del segle XX.

L'oportunitat del Centenari ha justificat que uns quants professionals del dret de la ciutat on veié la llum creguéssim ineludible d'aportar també la nostra quota de solidaritat organitzativa envers la que ha estat una gran festivitat del Dret i de la civilitat. La Comissió del Centenari, integrada per representants de l'Ajuntament de Tàrraga, del Consell Comarcal de l'Urgell, del Centre Cultural de Tàrraga i pels esmentats professionals ha anat oferint a l'opinió pública en general, i als juristes singularment, al llarg dels primers mesos de l'any, un conjunt d'actes i de publicacions que han permès la divulgació de l'obra ingent de Roca Sastre i, el que és més important, la comprensió del seu influx social, actes que culminaren en l'emotiva jornada targarina del 8 de maig, d'inesborrable record, exitosament oberta no només als estudiosos del dret successori i hipotecari, sinó també a totes aquelles persones que tingueren la curiositat d'acostar-se a les arrels ponentines i a la vida plena d'aquest "homenot" planià irrepètible.

Joan Bernà - Tàrraga
notari - portaveu de la Comissió
Homenatge Centenari Roca Sastre

Diari *Avui*, 30 de setembre de 1999